

Жиленко К. М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Zhylenko K. M.

*Ph.D., Assistant Professor
Dniprovskiy national University by Oles Honchar*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ПОВЕДІНКИ ТНК У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

SYSTEMATIZATION AND ANALYSIS OF MODELS OF TNC'S CONDUCT IN MODERN TERMS OF GLOBALIZATION

Анотація. Виявлено відмінності напрямів діяльності транснаціональних корпорацій розвинених країн та України в умовах глобалізації економіки. Показано, що транснаціоналізація діяльності найбільших українських корпорацій – це об'єктивний процес, який одночасно є частиною більш загального явища, коли не тільки в країнах-лідерах виникають глобальні компанії. Обґрунтовано тенденцію посилення конкурентних позицій українських транснаціональних корпорацій у світовій економіці.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, корпоративні структури національної економіки, глобалізація економіки, конкурентні позиції.

Постановка проблеми. Важливою визначальною рисою становлення сучасного світового господарства є виділення такого світогосподарського суб'єкта, як ТНК. При цьому змінюється сам зміст поняття «світова економіка», яка все більше перетворюється на транснаціональну, що характеризується встановленням більш стабільних і довгострокових економічних зв'язків, ніж попередні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість сучасних авторів відводить домінуючу роль транснаціоналізації у процесі зростаючої економічної взаємозалежності країн та створення нової «геоекономічної карти світу», де поділ за країнами має другорядне значення і поступається поділу за економічними силами та інтересами [1; 2; 4–8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Порівняльний аналіз дасть змогу виявити найбільш характерні особливості транснаціоналізації корпорацій промислово розвинених країн та України. При цьому розглянемо ймовірні варіанти інтеграції української економіки в процес глобалізації.

Мета статті полягає у виявленні відмінностей напрямів діяльності транснаціональних корпорацій розвинених країн та України в умовах глобалізації економіки, формулюванні тенденції посилення конкурентних позицій українських транснаціональних корпорацій у світовій економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для України процес глобалізації може відбуватися за кількома альтернативними варіантами.

По-перше, можливе залучення в українську економіку найбільших зарубіжних транснаціональних корпорацій (переважно американських, західноєвропейських, японських, азійських) за допомогою створення на території нашої країни дочірніх підрозділів (виробничих, збутових, сервісних і т. д.) або укладання різного роду угод із вітчизняними фірмами і підприємствами. У будь-якому разі, під час здійснення діяльності в українській економіці іноземні ТНК будуть орієнтуватися на досягнення корпо-

ративних цілей і реалізацію інтересів країни походження ТНК в економіці України.

Такий сценарій розвитку передбачає збільшення залежності галузей української економіки від зовнішніх чинників, зниження рівня національної безпеки, перетворення України в суб'єкт світової економіки, який повинен слідувати стратегії, яка розроблена провідними державами, і виконувати ту роль, яку визначили для України закордонні інвестори. Таким чином, неминучим є конфлікт між можливістю розвитку економіки України як самостійного суб'єкта світового господарства і необхідністю реалізації стратегії розвитку, яка нав'язана нашій країні через закордонні транснаціональні корпорації. Такий варіант розвитку подій переводить Україну до групи слаборозвинених країн, що не здатні до самостійних дій і забезпечують успішне функціонування найбільших ТНК за рахунок надання їм необхідних економічних ресурсів, ринків збуту і т. д.

По-друге, можлива ситуація, коли Україна буде стимулювати створення власних транснаціональних корпорацій як на базі наявних інтегрованих корпоративних структур у промисловості, так і на основі формування спільного підприємництва із зарубіжними компаніями. Цей варіант залучення української економіки в процес глобалізації більш бажаний, оскільки дасть змогу країні зміцнити свої позиції на міжнародному ринку товарів та послуг, а також підвищити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Однак важливим завданням постає відмова від переважної орієнтації на виводуваний сектор економіки, оскільки на сучасному етапі розвитку продуктивних сил і виробничих відносин найбільша частка прибутку створюється в процесі обробки продукції. Причому використання наукоємних технологій (електронна промисловість, фармакологічна промисловість, автомобілебудування і т. д.) порівняно з трудомісткими технологіями дає змогу досягти більш значного прибутку. Отже, економічна політика українського керівництва повинна орієнтуватися на створення транснаціональних корпорацій на базі господарських

комплексів, що склалися в найбільш передових галузях промисловості.

Проведемо порівняльний аналіз наявних українських інтегрованих корпоративних структур із зарубіжними та виявимо характер впливу і наслідки глобалізації для економіки України з метою визначення потенціалу та можливостей створення вітчизняних ТНК.

У сучасній світовій економіці транснаціональні корпорації являють собою горизонтально та (або) вертикально інтегровані компанії, що об'єднують численні підприємства по всьому світу, пов'язані між собою за допомогою внутрішнього ринку. В результаті, частина міжнародних угод є фактично внутрішньофірмовими операціями ТНК: близько 1/3 світової торгівлі товарами і послугами припадає на угоди між підрозділами ТНК і близько 70% платежів за передачу технологій є платежами дочірніх підрозділів головним компаніям. Внутрішньофірмова торгівля захищає підрозділи ТНК від міжнародної конкуренції, дає змогу уникати різноманітних торгових бар'єрів.

В економіці розвинених країн існують багатоманітні форми організаційно-господарської взаємодії корпоративних об'єднань і побудови на їх основі великих транснаціональних і національних корпорацій, як традиційних концернів на чолі з великою промисловою корпорацією, так і диверсифікованих багатогалузевих фінансово-промислових об'єднань, що сформувалися навколо банків. Розглянемо корпоративні моделі ТНК США.

В основі утворення корпоративних об'єднань США лежить американська модель корпорації з орієнтацією на

розвинену фінансову систему з широким набором різноманітних інструментів ринку капіталів. У США розвиток промислового сектора визначають близько 100 багатогалузевих корпорацій. Згідно з офіційними даними, на їхню частку припадає від 55% до 60% ВВП США. На них зайнято до 45% робочої сили; у ці корпорації спрямовується до 60% інвестицій. Кожна зі 100 провідних американських корпорацій має у своєму складі підприємства як мінімум 25 галузей, а 35 із цих ТНК працюють у 32-х галузях промислового виробництва і 10 – у понад 50-ти галузях [1].

У процесі розвитку промислові корпорації нарощували капітал переважно за допомогою здійснення нових емісій акцій. Через це була практично відсутня необхідність у залученні довгострокових позикових коштів як способи збільшення основного капіталу.

Функції банків у корпоративних об'єднаннях зводилися до акумулювання фінансів, надання короткострокових кредитів, здійсненню операцій із цінними паперами на зовнішньому ринку без безпосередньої участі в управлінні підприємствами корпорацій.

Тепер розглянемо особливості сучасних українських транснаціональних корпоративних утворень, а також національних корпорацій, які можуть стати основою для формування ТНК. Утворення в Україні транснаціональних корпорацій необхідне як умова успішної інтеграції української економіки у світове господарство як інвестора і постачальника передової продукції, а не як сировинного додатка розвинених країн. У зв'язку із цим не стільки

Таблиця 1

Рейтинг крупних нефінансових ТНК країн із перехідною економікою, 2016 р.

Місце в рейтингу за обсягом іноземних активів	Назва ТНК	Країна базування	Галузь	Активи, млн. дол.	
				іноземні	сумарні
1	AES Україна	Україна	Енергетика	5354,0	22001,0
2	Alfred C. Toepfer Україна	Україна	АПК	962,9	1093,9
3	Плива Д.д.	Хорватія	Фармацевтична промисловість	689,1	1382,0
4	В.А.Т.-Україна	Україна	АПК	502,0	9739,0
5	Вауер Україна	Україна	Дистриб'юція	331,8	384,2
6	Гореньє Господинські Апарати	Словенія	Виробництво побутової техніки	312,8	632,8
7	Хрватска Електропривреда Д.д.	Хорватія	Енергетика	272,0	2357,0
8	Меркатор Д.д. Пословни Систем	Словенія	Роздрібна торгівля	224,6	1040,0
9	Крка Групп	Словенія	Фармацевтична промисловість	180,7	577,9
10	Vunge Україна	Україна	АПК	123,0	377,0
11	Петрол Групп	Словенія	Нафтова промисловість	108,5	623,5
12	Рихтер Гедеон Лтд.	Угорщина	Фармацевтична промисловість	105,6	742,7
13	Малев Хангеріен Ейрлайнз	Угорщина	Транспорт	105,0	280,0
14	Подравка Групп	Хорватія	Харчова промисловість	102,4	485,8
15	МОЛ Хангеріен Ойл енд Гез Плк.	Угорщина	Нафтова промисловість	95,9	3243,2
16	БЛРТ Групп Ас.	Естонія	Судобудування	66,2	116,0
17	Залакерамія Рт.	Угорщина	Виробництво кераміки	65,0	120,0
18	Інтеревропа Д.д.	Словенія	Торгівля	45,0	216,0
19	Меркур Д.д.	Словенія	Торгівля	43,3	500,5
20	Петром СА. снп.	Румунія	Нафтова промисловість	31,5	4558,0
21	Будимекс Капітал Групп	Польща	Будівництво	23,8	372,6
22	Крозійша Ейрлайнз	Хорватія	Транспорт	23,4	316,1
23	Финвест Корп. Д.д.	Хорватія	Лісопереробна промисловість	22,2	71,9
24	Іскраемекко Д.д.	Словенія	Електротехнічне машинобудування	20,7	85,2
25	Поліколог С.а.	Румунія	Хімічна промисловість	17,2	31,0

Джерело: розроблено автором на основі [3]

необхідно посилювати процеси міжнародного обміну товарами, скільки активізувати інвестиційну діяльність (особливо у сфері прямих іноземних інвестицій). У ході транснаціоналізації діяльності українських корпорацій повинні бути забезпечені дві найважливіші умови:

- сформовані господарські структури, які здатні конкурувати з уже сформованими ТНК розвинених країн;
- вірний вибір сфери діяльності та приймаючого регіону для здійснення експансії.

Характерно, що в рейтингу найбільших ТНК країн Центральної та Східної Європи лідируючі позиції займають українські корпорації (65,4% сумарних активів ТНК рейтингу). Рейтинг найбільших ТНК країн ЦСЄ і список найбільших українських компаній (більшість з яких можна віднести до транснаціональних корпорацій) наведено в табл. 1.

Представлені компанії виробляють до 70% української промислової продукції; середній рівень їх рентабельності становить 16–19%, що можна співставити з аналогічним показником найбільших американських ТНК [2]. Проте ці корпорації представляють переважно видобувний сектор економіки; водночас галузі обробної промисловості (машинобудування, виробництва високотехнологічної продукції) практично не представлені.

Незважаючи на те що українські корпорації (переважно природні монополісти) досить охоче розміщують свої активи у світовій економіці, у вітчизняній статистиці і звітних публікаціях дані щодо величини їх зарубіжних активів та масштабів їх закордонної діяльності відсутні. У міжнародній статистиці наявні дані лише по тих корпораціях, які включені до рейтингів найбільших ТНК. Базою для створення нових транснаціональних корпорацій на сучасному етапі можуть стати національні, транснаціональні і міждержавні фінансово-промислові групи (ФПГ, ТФПГ і МФПГ), оскільки саме їхня внутрішня структура і високий рівень інтеграції між окремими компонентами є досить сприятливими передумовами для транснаціоналізації у глобальному масштабі.

Розглянемо сутність фінансово-промислової групи як організаційної форми бізнесу в Україні, а також ТФПГ як форми транснаціоналізації діяльності фінансово-промислової групи.

Фінансово-промислова група за економічним змістом є результатом злиття промислового, торгового і фінансового капіталів. Як консолідуюча основа ФПГ виступає банківський чи фінансовий (страхова, інвестиційна компанія і т. д.) інститут. Навколо центрального інституту ФПГ складаються виробничі структури (підприємства або об'єднання підприємств), а також торгові, сервісні та інфраструктурні (транспортні, рекламні, консалтингові та ін.) підрозділи. Концепція створення фінансово-промислових груп полягає в об'єднанні підприємств одного технологічного ланцюга, суміжних і пов'язаних виробництв, постачальницьких і торгово-збутових підприємств і, що особливо важливо, організацій, здатних забезпечити фінансування, а також залучити сторонніх інвесторів. Одними з пріоритетних завдань ФПГ є координація діяльності підприємств, що входять до неї, проведення єдиної цінової політики, перерозподіл фінансових та управлінських ресурсів, розроблення інвестиційних програм, розрахованих на поліпшення стану групи у цілому, а не тільки окремих підприємств. Загальноекономічна причина появи ФПГ – необхідність нових організаційно-господарських форм високоінтегрованих міжгалузевих корпорацій у національній економіці.

Інша група причин пов'язана з виходом України на міжнародний ринок. Українські підприємства стикаються

з конкуренцією на всіх напрямках внутрішнього і зовнішнього ринку. Реальна відкритість українського ринку і не завжди адекватна відкритість багатьох зарубіжних ринків ставлять завдання створення потужних господарських структур, які могли б діяти на внутрішньому й успішно конкурувати з міжнародними корпораціями на зовнішньому ринку. Це, своєю чергою, диктує необхідність докорінної реорганізації підприємств, їх технологічного та технічного переозброєння. Для цього передусім необхідна концентрація інвестиційних ресурсів.

Характерно, що процеси створення фінансово-промислових груп в Україні були ініційовані державною владою (за аналогією з процесами формування ФПГ у країнах Південно-Східної Азії). Перші українські ФПГ виникли у 1993 р., і з тих пір їх кількість неухильно зростає. При тому, що більшість фінансово-промислових груп національної економіки є неофіційними (вони не реєструються у реєстрі ФПГ), саме неофіційні ФПГ є найбільш успішними в процесі своєї діяльності, оскільки в них об'єднання підприємств відбувається на основі природної взаємної інтеграції, а не на базі угод про створення ФПГ (які часто залишаються тільки на папері). Необхідно відзначити, що в більшості розвинених країн фінансово-промислові корпоративні утворення не реєструються. В Україні ФПГ уважаються партнерами держави у розв'язанні завдань стабілізації розвитку і забезпеченні економічного зростання економіки, тому стимулювання створення ФПГ є державним завданням.

У зв'язку з інтенсивними процесами створення ФПГ в Україні було потрібне створення відповідної нормативної бази, яка регулює процеси формування і функціонування фінансово-промислових груп. Головним документом у цій сфері є Закон «Про промислово-фінансові групи», який прийнято у 1995 р. (з подальшими змінами та доповненнями). Згідно із цим законом, під фінансово-промисловою групою розуміється сукупність юридичних осіб, що діють як основне і дочірні акціонерні товариства, які повністю або частково об'єднали свої матеріальні і нематеріальні активи на основі договору про створення групи для технологічної та економічної інтеграції задля реалізації інвестиційних та інших програм, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту товарів і послуг, підвищення ефективності виробництва і т. д.

Учасниками ФПГ можуть бути вітчизняні та іноземні юридичні особи; обов'язкова наявність організацій, що діють у виробничій, фінансовій сферах незалежно від форм власності. Наявність банків у фінансово-промисловій групі дає змогу забезпечити акумуляцію необхідних інвестиційних ресурсів, підвищити фінансову стійкість і незалежність. Згідно з міжнародним правом, фінансово-промислова група є корпорацією, тобто акціонерним товариством. По суті, ФПГ – це специфічна форма корпоративного утворення.

Нині більшість українських ФПГ сконцентрована в добувній, металургійній галузях, зростає їх число і в галузях агропромислового комплексу. Більш інтенсивне збільшення кількості офіційних ФПГ стримується недосконалістю законодавчої бази, тому чимало інтегрованих корпоративних структур створюються неофіційно, причому, за експертними оцінками, активи неофіційних ФПГ у кілька разів перевищують активи офіційно зареєстрованих. Однак непрозорий характер їх походження і діяльності стримує інтеграцію таких утворень у світове господарство, що є несприятливою тенденцією.

Становлення корпорацій нового типу в Україні проходить в умовах інвестиційного голоду, що зберігається,

переважної орієнтації більшості комерційних банків на операції з «короткими» грошима, низькою в цілому рентабельністю промислового виробництва і в боротьбі за володіння найбільш прибутковими частинами власності. Далеко не завжди утворення великих акціонерних об'єднань проходить гладко, досить часто відбуваються зміни команд керуючих, виникають помилки у вибраних управлінських стратегіях. Відносно прямих українських інвестицій у країни далекого зарубіжжя серед рушійних мотивацій на верхній позиції стоять негативні причини всередині України, особливо неконструктивне оподаткування.

Для затвердження в економіці України потужної корпоративної ланки (яка іноді іменується в економічній літературі мезорівнем) має бути виконана величезна робота, яку треба зробити спільними зусиллями законодавчих і виконавчих органів влади, фахівців корпорацій, зацікавлених наукових центрів, громадських асоціацій. Ці зусилля повинні бути значною мірою спрямовані на транснаціоналізацію діяльності українських корпорацій: із нею нині справедливо пов'язуються головні надії на реальну реінтеграцію пострадянського економічного простору.

На даному етапі потрібні заходи державної підтримки процесу корпоративного інтегрування і подальшого виходу сформованих ФПГ на світовий ринок. Як захід підтримки може бути сприяння формуванню транснаціональної фінансово-промислової групи (ТФПГ).

Головною відмінністю ТФПГ від ФПГ є необхідність включення до їх складу юридичних осіб держав СНД, що здійснюють виробничу або збутову діяльність. Хоча ТФПГ також не може вважатися транснаціональною

корпорацією, вона передбачає більш широкий спектр транскордонних операцій (зокрема, здійснення ПП), а не тільки проведення експорту-імпорту. Як найбільш характерний приклад ТФПГ можна привести групу «Віннер імпортс Україна», яка заснована українським і казахським капіталом. У ній об'єднані підприємства нафтохімічної, транспортної, торговельної галузей, чорної і кольорової металургії. «Віннер імпортс Україна» була утворена на основі міжурядової угоди, тому її відносять до міждержавних ФПГ (МФПГ). Головною відмінністю МФПГ від ТФПГ є її створення на основі міжурядового договору (угоди), а також надання їй пільг за всіма видами зовнішньоекономічної діяльності між країнами-партнерами.

Українські МФПГ надзвичайно схожі на південнокорейські, в яких величезні ресурси зосереджені в обмеженому числі суб'єктів, що тією чи іншою мірою контролюють більшість сфер економічної діяльності та мають важелі впливу на державний апарат. Однак вітчизняні МФПГ («Shell Україна», «Rompetrol Україна», Metinvest та ін.) створювалися переважно не в обробних, а в добувних галузях і металургії та лише значно пізніше стали інвестувати частину прибутку в інші галузі – спочатку суміжні з основним бізнесом, а потім і просто високоприбуткові і перспективні. Проте провідні українські МФПГ (що в чотири-п'ять разів поступаються за своїм потенціалом західним аналогам) зі складною і непрозорою внутрішньою структурою, які володіють активами різноманітного профілю, так і не змогли (за винятком деяких нафтовидобувних структур) виступити як активні та успішні учасники світового ринку.

Розвитку ФПГ у транснаціональні корпорації перешкоджає декілька причин. Назвемо деякі з них.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика українських и зарубіжних транснаціональних корпоративних утворень

Ознака	ТНК США	Німецькі ТНК (концерни)	Українські ФПГ, ТФПГ, МФПГ
1. Цілі створення	Економія від масштабу, диверсифікації, різниці у товарних циклах	Економія від масштабу (на основі вертикальної інтеграції)	Ефект від масштабу відновлення зруйнованих господарських ланцюгів, підвищення стійкості конкуренто-спроможності
2. Форми власності капіталу	Приватний (публічна компанія)	Приватний (під сімейним контролем)	Приватний і державний
3. Перехресна участь у власності членів корпорації	Відсутня	Виразено у стані середнього ступеню	Яскраво виражено
4. Наявність власних фінансових інститутів	Відсутні	Існують	Існують
5. Роль фінансового інституту	Не визначено	Фінансування (за допомогою кредитування), моніторинг фінансового стану корпорації	Фінансування
6. Джерело фінансування	Фондовий ринок	Банк, що входить до концерну	Банки ФПГ, уряд
7. Взаємовідносини учасників корпорації	Підпорядкування за низьким ступенем незалежності	Яскраво виражене підпорядкування	Рівноправність учасників (за об'єднання капіталів) або підпорядкування (за холдингової структури)
8. Відношення з урядом країни базування	Лобістські	Міцні	Лобістські
9. Наявність дочірніх підрозділів закордоном	Існують	Існують	Відсутні (крім ТФПГ)
10. Роль внутрішньо-фірмового планування	Середня	Висока	Середня
11. Прагнення до монополізації ринку	Надзвичайно сильне	Сильне	Середнє

Джерело: розроблено автором на основі [3]

По-перше, обмеженість ресурсів для реалізації інвестиційних проектів – не в останню чергу через неузгодженість дій щодо державної підтримки ТФПГ.

По-друге, розбіжності в національних законодавствах країн-партнерів у сфері створення і регламентування структури учасників і діяльності транснаціональних корпоративних утворень, відмінності в стандартах щодо складання звітності. Так, прийнятий в Україні Закон «Про промислово-фінансові групи» не допускає участі українських підприємств у групах з іноземним базуванням головної компанії, у Білорусії із цього приводу є лише президентський Указ про господарюючі групи, створення яких за участю іноземних юридичних осіб допускається виключно за згодою Президента Республіки Білорусь; у Казахстані створення ФПГ суперечить Цивільному кодексу.

По-третє, відсутність стратегії і проектів комплексної приватизації підприємств, що становлять єдиний технологічний ланцюг, створення спільних підприємств, відмінний в характері і ступені реалізації реформ.

По-четверте, конкуренція з боку третіх країн (як правило, західних) пвд час формування ТФПГ, яка часто ставить під загрозу чимало вигідних проектів спільної співпраці.

Ці перешкоди призвели до того, що українські фірми втратили позиції на ринку високотехнологічної промисловості на користь найбільших транснаціональних корпорацій розвинених країн і успішно конкурувати з ними не в змозі. Якщо розглядати найбільші світові корпорації, то масштаби концентрації фінансового і промислового капіталів, так само як і транснаціоналізації діяльності, істотно перевищують аналогічні українські показники: вітчизняні корпорації поки не можуть бути порівняні не тільки за масштабами діяльності, а й за ефективністю управління і взаємною участю в капіталі. Організаційний розвиток зарубіжних корпорацій і концернів, як правило, базується на диверсифікації основного капіталу, тоді як в Україні практикується створення об'єднань «на папері» в розрахунок на те, що майбутня спільна діяльність сама по собі створить основу для збільшення капіталу.

Цікаві висновки дає змогу зробити порівняльний аналіз українських ФПГ і зарубіжних транснаціональних корпорацій (в узагальненому вигляді). Порівняльна характеристика українських і зарубіжних транснаціональних корпоративних утворень представлена в табл. 2.

Висновки. На підставі порівняння зарубіжних транснаціональних корпорацій і українських ФПГ зробимо узагальнення.

По-перше, під час формування більшості зарубіжних ТНК діє принцип поглинання головною компанією наці-

ональних фірм і створення на їх базі дочірніх підрозділів. При цьому висока ступінь залежності дочірніх підрозділів від головної фірми ТНК. Під час формування фінансово-промислової групи об'єднання підприємств відбувається на приблизно рівних умовах у межах договору. Керуючий орган фінансово-промислової групи виконує координуючі функції і складається з представників усіх учасників ФПГ (відповідно до частки капіталу учасника в капіталі групи).

По-друге, істотною відмінністю українських ФПГ від зарубіжних ТНК є наявність державного капіталу. Транснаціональні корпорації першочергово представляють приватного корпоративного капіталу (звідси можливість конфліктів у процесі здійснення діяльності на території країни з державною владою), хоча в останні роки зустрічаються непоодинокі випадки державної підтримки і державної участі в ТНК. Навпаки, фінансово-промислові групи зазвичай створюються з ініціативи держави, у тому числі для відновлення зруйнованих господарських зв'язків і підвищення ефективності підприємств.

По-третє, фінансово-промислові групи в Україні утворюються як холдинги або ж за допомогою об'єднання активів, а не в межах системи участі (тобто взаємного проникнення активів учасників – перехресного володіння), як це часто практикується ТНК. Система участі передбачає передачу активів в управління головної компанії, а за об'єднання активів кожен учасник залишається власником своєї частки капіталу. Однак ФПГ, утворені у формі холдингів, мають більше схожості з транснаціональними корпораціями, що у цьому разі дає підстави розглядати їх як аналогічні формування.

По-четверте, істотні відмінності виявляються в територіальному аспекті діяльності ТНК і ФПГ. Перші здійснюють основну частину діяльності за межами країни базування материнської компанії, тоді як більшість українських ФПГ переважно функціонує у межах національної економіки.

Можна зробити висновок про те, що через низку корінних відмінностей українські фінансово-промислові групи не можуть бути віднесені до категорії транснаціональних корпорацій. Однак за умови транснаціоналізації діяльності, підвищення гнучкості організаційної структури, диверсифікації, лояльної державної підтримки їх можна розглядати базою для формування в Україні транснаціональних корпорацій із подальшим підвищенням їх ролі у світовій економіці. У національній економіці необхідно, з урахуванням світового досвіду, поступально створювати умови для формування і в подальшому успішної діяльності власних транснаціональних корпорацій.

Список використаних джерел:

1. Транснаціональні корпорації / В.В. Рокоча, О.В. Плотніков, В.Є. Новицький та ін. К.: Таксон, 2001. 304 с.
2. Болгарова Н.К., Паневник Т.М. Транснаціоналізаційні процеси в економіці України. Бізнес Інформ. 2013. № 12. С. 33–38.
3. NationMaster: World Statistics. URL: <http://www.nationmaster.com>.
4. Якубовський С.О., Козак Ю.Г., Савчук О.В. Транснаціональні корпорації: навчальний посібник. Київ, 2006. 486 с.
5. Льюльов О.В. Плацинда С.С. Вплив ТНК на світову економіку. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26482/1/Ljul'ov%20.pdf>.
6. Нікітіна Т.А. Особливості розвитку ТНК в сучасній економіці. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5334/1/18.pdf>.
7. FDI in Space: Spatial Autoregressive Relationships in Foreign Direct Investment / B.A. Blonigen et al. European Economic Review. 2007. № 51. P. 1303–1325.
8. Kuznetsov A. Urgent tasks for research on Russian TNCs. Transnational Corporations. 2010. Volume 19. № 3. P. 81–96. URL: http://www.unctad.org/en/docs/unctadaddiaia2010v193_en.pdf.

Анотація. Выявлены отличия направлений деятельности транснациональных корпораций развитых стран и Украины в условиях глобализации экономики. Показано, что транснационализация деятельности крупнейших украинских корпораций – это объективный процесс, который одновременно является частью более общего явления, когда не только в странах-лидерах возникают глобальные компании. Обоснована тенденция усиления конкурентных позиций украинских транснациональных корпораций в мировой экономике.

Ключевые слова: транснациональные корпорации, корпоративные структуры национальной экономики, глобализация экономики, конкурентные позиции.

Summary. The differences of directions of activity of multinational corporations of the developed countries and Ukraine in the conditions of globalization of economy has been found out. It is rotined that to transnationalization activity of the most Ukrainian corporations it is an objective process which simultaneously is part of more general phenomenon, when there are not only global companies in countries-leaders. tendency of strengthening of competition positions of the Ukrainian multinational corporations in a world economy has been grounded.

Key words: multinational corporations, corporate structures of national economy, globalization of economy, competition positions.

УДК: 330.322

Кайдаш О. В.

*аспірант кафедри економічного консалтингу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

Kaidash O. V.

*postgraduate student of the Department
of economics consulting of S. Kuznets Kharkiv
National University of Economics*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF THE INVESTMENT MARKET IN UKRAINE

Анотація. У статті здійснено аналіз структури ринку інвестицій в Україні. З'ясовано сутність інвестицій як категорії. Узагальнено наукові підходи до трактування сутності інвестицій і результатів їх досягнення. Проаналізовано види джерел інвестування. Подано структуру та наведено інфраструктуру інвестиційного ринку. З'ясовано, що інфраструктура інвестиційного ринку включає такі складники, які одночасно є суб'єктами даного ринку, а саме фірми, фонди, центри, банківські установи, небанківські установи та біржі.

Ключові слова: банківські установи, інвестиції, інвестиційна діяльність, інфраструктура, капіталовкладення.

Постановка проблеми. Сучасний стан національної економіки відображає основні тенденції розвитку вітчизняного господарства. Водночас від масштабності динаміки інвестиційної діяльності країни вкрай залежать її подальший розвиток, підвищення виробничого потенціалу та вирішення проблем соціального плану. Інвестиційна діяльність є ключовим чинником економічного розвитку, адже вона забезпечує позитивні незворотні зміни в усіх галузях народного господарства. Для вдосконалення інвестиційної діяльності необхідно володіти всім комплексом знань про інвестиції та структуру ринку інвестицій, що зумовило вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження ринку інвестицій займалися такі провідні науковці, як І. Бондарчук [1], О.В. Васильєв [2], А. Гальчинський [3], А. Загородній [4], Л. Ігоніна [6], І. Карпунь [7], Л. Кльоба [8], З. Куньч [10], В. Полтерович [12], А. Рамський [13], С. Халатур [16], І. Шкодін [17] та ін. Проте існує необхідність комплексного дослідження складників ринку інвестицій на сучасному етапі, що зумовило вибір теми статті.

Мета статті полягає в аналізі особливостей організації інвестиційного ринку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначальним фактором у забезпеченні процесів збалансування ресурсів фінансової системи країни є залучення заощаджень домогосподарств на прийнятних для них умовах. Зважаючи на попередній негативний досвід інвестування, факти безкомпенсаційної втрати фінансових ресурсів домогосподарств, низький рівень мотиваційної і безризикової привабливості інвестиційних продуктів виникає необхідність формування належного й цивілізованого ринку інвестицій. Для трансформації заощаджень в інвестиційний потенціал необхідно законодавчо закріпити надання державних гарантій на інвестиційні продукти. Встановлення детермінантів функціонування ринку інвестицій в Україні та визначення умов участі на ньому домогосподарств позитивно позначатимуться на процесах розширеного відтворення ВВП та посилять стабільність економічного розвитку [13].

Стан світової та вітчизняної інвестиційної діяльності відображає широкий спектр проблем, основні з яких